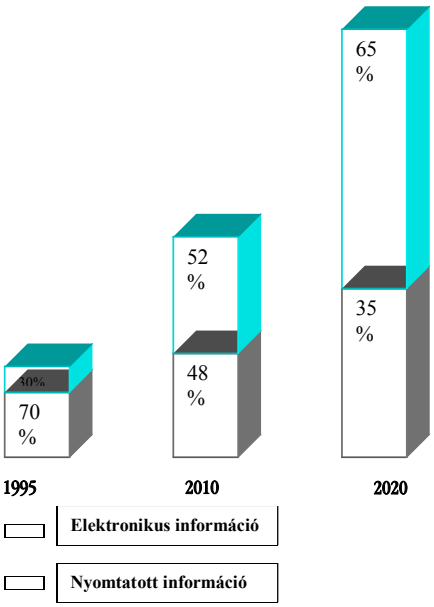
Hatékonyság és versenyképesség Közép-Kelet Európa nyomdaiparában a XXI. század kezdetén

COLŢEA TIBOR

Mielőtt régiónk nyomdaiparával foglalkoznánk, érdemes elgondolkodni a nyomtatás jövőjéről. Mi is fog történni a nyomtatással a webkorszakban és azon túl; ez jelen pillanatban a nyomdaipar számára a legidőszerűbb kérdés.

Mérvadó elemzések alapján, az elkövetkezendő húsz évben a nyomtatás mennyiségében növekedni, részesedésében az elektronikus információ-hordozókkal való versenyben csökkenni fog (lásd 1. ábra).

1. ábra: A nyomtatott és elektronikus információk megjelenési aránya 1995 és 2020 között
Forrás: RIT elemzés (Rochester Institute of Technology)

Úgy tűnik tehát, hogy a papírra nyomtatott nyomdai termékek a jövőben együtt fognak létezni és fejlődni az elektronikus kijelzőkön megjelenő digitális dokumentumokkal. Ez az általános trend lényeges különbségeket mutat a különböző nyomdaipari termékek esetében. Ha a napilapok, folyóiratok és üzleti nyomtatványok esetében lassú volumencsökkenés prognosztizálható, a direkt marketing jellegű nyomdatermékek mérsékelten növekedni fognak. A nyomdaipar legdinamikusabban fejlődő ágazata a csomagolóanyagipar, valamint a hirdetési és reklámanyagok piaca.

Mi jellemzi napjaink amerikai és európai nyomdaiparát

Az észak-amerikai kontinensen néhány gigantikus konszern dominálja a nyomdaipart, rájuk agresszív, expanziós stratégia jellemző. A konszernek leányvállalatai erősen specializálódtak, de anyag- és gépbeszerzéseiket közös irányítás alatt végzik, így hatékonyan tudnak fellépni a beszállítókkal szemben (lásd 2. ábra).

Cégcsoport	Székhely	Forgalom (millió USD)	Foglakoztatottak száma
Quebecor World	Montreal	6,2	30 000
RR Donelly	Chicago	4,7	30 000
Moore Wallace	Montreal	3,4	18 000
Quad / Graphics	Sussex USA	2,5	13 000

2. ábra: Észak-Amerika gigantikus nyomdaipari konszernjei

Jellemző módon az USA-ban és Kanadában a kapacitás-kihasználtság nagyon magas, a nyomógépek a hét minden napján három műszakban termelnek. Az amerikai nyomdaiparban döntő jelentőségű a pénzügyi befektetőcsoportok szerepe, a nagy cégek a tőzsdén vannak jelen, így részvénykibocsátással tudnak olcsó külső forrásokhoz jutni.

Az európai helyzetet az erősen tagolt piac jellemzi, aki növekedni akar az európai piacon, annak külső forrásokra van szüksége és egy más típusú menedzsmentpolitikára.

Ha a nyugat-európai nyomdatermékiparra évek óta a stagnálás, sőt újabban az enyhén visszaesés jellemző, Kelet-Európában más a helyzet.

Kelet-Európa nyomdaipari piaca jelenleg még lényegesen kisebb, mint a nyugat-európai, de az elmúlt években folyamatosan és jelentősen növekszik. Az erős verseny kevésbé jellemző régiónkban, mint Európa fejlett országaiban, de már nálunk is jelentkeznek a negatív tünetek, éspedig: növekvő árverseny, csökkenő nyereség, gyengülő kapacitás-kihasználtság (lásd 3. ábra).

Jellemzők	Nyugat-Európa	Kelet-Európa
Gépkapacitás (óra/hét)	120	168
Bérköltségek (ezer euró)	45–60	10–15
Versenynyomás	Magas	Közepes
Árszínvonal	Alacsony	Közepes
Szakképzés szintje	Magas	Csekély, de növekvő
Termelékenység	Magas	Csekély, de növekvő
Gépek átlagos életkora (év)	3–5	4–7
Minőségi színvonal	Magas	Magas

3. ábra: A nyugat- és kelet-európai nyomdaipar összehasonlítása

Forrás: GC Graphic Consult

A kelet-európai nyomdákra jellemző a 20 főnél kevesebbet foglalkoztató kisüzem és a közepes nagyságú cégek (50 főnél kevesebb alkalmazott) dominanciája. A kis számú nagy nyomda általában külföldi tulajdonban van, vagy vegyesvállalat. Erre a régióra még a gyors műszaki felzárkózás, az alacsony bérköltségek, a szakmai kultúra alacsony színvonala, a cégmenedzsment hiányossága, valamint a Nyugat-Európától eltérő üzleti filozófia jellemző.

Ami a román nyomdaipart és csomagolóanyag-gyártó ipart illeti, az itt észlelhető trendek szoros összefüggésben vannak Románia makrogazdasági fejlődésével. Általában elmondható, hogy az elmúlt háromnegyed évben Románia makrogazdasági mutatói lényegesen javulnak, nő a nemzeti össztermék, nőnek az átlagkeresetek, csökken az infláció, erősödik a nemzeti valuta (lásd 4. ábra).

Sor szám	Makro-Gazdasági mutatók	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	GDP / fő (USD)	3900	5900	6800	7400	7000	7700	8800	9.196
2.	Infláció (az előző évhez képest %-ban)	54,8	40,7	30,3	18,0	13,0	9,0	7,3	6
3.	Lej / Euró árfolyam	16 296	19 956	26 027	31 255	37 556	40 532	36 234	-
4.	Bruttó átlagkereset	1 957 731	2 876 645	4 282 622	5 452 097	6 741 152	8 261 491	9 668 279	-

4. ábra: Románia makrogazdasági evolúciója 1999 és 2006 között
Forrás: Romániai Statisztikai Hivatal

Az alábbiakban kitérünk a román nyomdaipar meghatározó jellemzőire.

- ROL/alkalmazott -

GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG	Alkalmazottak összesen Havi átlagkereset		Munkások Havi átlagkereset	
	bruttó	nettó	bruttó	nettó
Nyomdaipar	7 793 194	5 584 139	6 315 497	4 693 112

5. ábra: Bruttó és nettó átlagkereset a román nyomdaiparban 2004-ben
Forrás: Romániai statisztikai hivatal

- ROL -

GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG	Havi átlagbér	Átlag órabér	A direkt és indirekt bérköltségek megoszlása		
			Összköltség	Direkt költségek	Indirekt költségek
	ROL / fő	ROL / fő	%		
Nyomdaipar	10 230 971	59 327	100,0	77,2	22,8

6. ábra: Direkt és indirekt bér- és bér jellegű költségek a román nyomdaiparban 2004-ben
Forrás: Romániai Statisztikai Hivatal

Műszaki színvonal

Romániában elmarad a 70–80-as években más kelet-közép-európai országokban végbement nyomdaipari rekonstrukció. Ebből kifolyólag 1989-ben az iparág nagyon elavult műszaki szintről startol. Ugyanakkor a több mint egy évtizedig halogatott nyomdaipari privatizációnak az lett a következménye, hogy már nemigen volt mit privatizálni 2000 után. Az elmúlt másfél évtizedben több ezer kis és közepes nyomda jött létre, legnagyobb részt hazai vállalkozásként.

Az újonnan indult cégek főleg használt gépekkel indultak, mára fokozatosan a közepes nyomdák egy jelentős hányada már a legmodernebb tehnikát alkalmazza. Az iparág szinte 100%-osan import nyersanyagokkal és fogyóanyagokkal dolgozik.

Szakmai képzés és szaktudás

Külföldiek számára ma is hihetetlenül hangzik, hogy nálunk 40 éve nincs intézményes nyomdaipari szakember képzés. Ehhez képest egy kis csoda, hogy van működő nyomdaiparunk.

Hatékonyság

Miben is mérhető ennek az iparágnak a hatékonysága? A válasz kézenfekvő. Elsősorban az egységnyi késztermék előállítási költségével, tudniillik ebből vezethető le az előállító versenyképessége és ez határozza meg a megtermelhető eredmény (profit) mértékét is. Márpedig a megtermelt pénzügyi eredmény döntően befolyásolja a beruházásra, fejlesztésre fordítható összegeket.

Itt jegyzem meg: a nyomdaipari menedzsment egyik sarkalatos kérdése az önköltség és a termelékenység fizikai mértékegységre vetített kifejezése. A nyomdai termékek változatossága sokszor még egy nyomdán belül is bonyolulttá teszi egy reprezentatív fizikai mértékegység kijelölését.

Milyen tényezők befolyásolják a nyomdaipar hatékonyságát? Kézenfekvőnek tűnik a válasz: elsősorban a munkatermelékenység. Ha belemélyedünk a kérdés részleteibe, számos tényezőt kell elemezzünk; ezek közül a legfontosabbak:

– a gépek és berendezések műszaki színvonala és karbantartása;
– az alkalmazottak szakképzési szintje, szaktudása, a szakmai képzés és továbbképzés színvonala;
– az iparág menedzsmentjének szakmai színvonala;
– munkaszervezés, minőségbiztosítás;
– az iparág rendelkezésére álló infrastruktúra és logisztika;
– szakosodás és együttműködés az iparágon belül;
– a munkaerkölcs és üzleti etika;
– a felhasznált anyagok és nyersanyagok minősége.

Végül is ezen tényezők együtt határozzák meg egy iparág munkatermelékenységét és végső soron a hatékonyságát.

Nagyszámú olyan nyomda működik ma Romániában, ahol a gépek és berendezések csúcstechnológiát képviselnek, az anyagok pedig kitűnő importból származó termékek. Ha ehhez hozzávesszük az alacsony átlagbéreket, hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ezek a cégek termelékenyebbek és hatékonyabbak kell legyenek, mint a hasonló nyugat-európai nyomdák. Én a gyakorlatban ennek az ellenkezőjével találkoztam.

Az első látásra paradoxonnak tűnő helyzet a következő: ha a romániai átlagbérek a nyomdaiparban 10–12-szer kisebbek a nyugat-európainál, ez utóbbiak munkatermelékenysége 15–20-szorosa a romániainak. Ebből látszik, hogy milyen sokat nyomnak a latban a fent említett tényezők, elsősorban a szaktudás, a menedzsment színvonala és a munkaszervezés. Itt keresendőek a romániai és a kelet-európai nyomdaiparra vonatkozó hiányosságok, melyek kiküszöbölésétől függ az ágazat jövője.

Konkrétan mit lehetne tenni a helyzet javítása érdekében:

– növelné a hatékonyságot, ha az iparágon belül egészséges koncentráció és szakosodás következne be;
– a cégeknek nagyobb tőkeerőre van szükségük, ami csak külső forrásokból elképzelhető;
– egy újfajta menedzsmentkoncepcióra van szükség; a nagy és közepes nyomdák esetében a tulajdonosi és menedzseri funkciókat fokozatosan el kellene választani egymástól;
– a műszaki fejlesztések egyaránt kellene érintsék a prepress, nyomtatás és postpress technológiákat, elkerülve a túlzott kapacitásfölöslegek kialakulását;
– elkerülhetetlen a bérek felzárkóztatása az átlagos európai szintekhez, ezért mind több élőmunkát kell kiváltani tehnológiával;
– integrálni kell az informatikát és a komplex szolgáltatásokat a nyomdai tevékenységgel;
– mind több energiát és pénzt kell felhasználni képzésre és továbbképzésre, magas hozzáadott érték előállítása céljából.

Végül, de nem utolsósorban, a szakmai szervezeteknek nagyobb szerepet kell vállalniuk az információáramlásban, valamint az üzleti etika javításában.

Tudom, hogy javaslataimat nem könnyű megvalósítani, jó adag eltökéltség kell hozzá. Hogy mégis milyen esélyeink vannak, engedjék meg, hogy idézzek egy egyházi nyomda előcsarnokában függő feliratot: „Mi nem ismerjük a lehetetlent, csodákra azért ne számítsanak”.